

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Sinemada Özel Yetenekli Çocuklar: Fred, Vitus, Ishaan ve Mary

Gifted Children In Cinema: Fred, Vitus, Ishaan and Mary

Nesrin KULA DEMİR

Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi GSF Sinema ve Televizyon Bölümü

dknesrin@aku.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-4311-9477

Ümit DEMİR

Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi GSF Sinema ve Televizyon Bölümü

umitdemir@aku.edu.tr

Orcid ID: 0000-0001-8555-8182

Öz: Sinema, her ne kadar temsillerini gerçek hayatta yer alan karakterlerden seçse de söz konusu temsiller gerçekliğin birebir yansıması değildir. Yönetmenin seçtiği temsil biçimleri izleyicinin zihninde gerçek hayatın birebir tasviri olarak algılanmaktadır. Günümüzde "üstün zekâlı" yerine "üstün yetenekli" kavramının kullanımı tercih edilmektedir. Üstün yetenekli çocuk; yaşlılarına göre, farklılık gösteren veya farklı yetenekleri olan çocuklar ve gençler olarak tanımlanmaktadır. Özel yetenekli çocukların özelliklerinin tam olarak bilinmemesi, onlar hakkında mitler oluşmasına neden olmaktadır. Çalışmada özel yetenekli çocukların sinemada nasıl temsil edildiği sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışmada öyküsünde özel yetenekli çocukların ana karakter olarak yer aldığı dört film-*Küçük Adam Tate* (1991), *Küçük Dahi* (2006), *Yerdeki Yıldızlar* (2007) ve *Deha* (2017)-, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Filmlerde, özel yetenekli çocukların ve ailelerinin karşılaştığı sorunlar ve engeller niteliksel içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Filmlerde özel yetenekli çocukların genellikle sosyal becerilerde, akranları ile iletişim kurmakta zorlandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Temsil, Özel Yetenek, Üstün Zekâ, Sinema, Çocuk

Abstract: Although the cinema chooses its representations from real-life characters, they do not directly reflect reality. The forms of representation chosen by the director are perceived in the audience's minds as the exact depiction of real life. Today, it is preferred to use the concept of "gifted" instead of "talent". Gifted children are defined as children or young people who show superior performance or achieve a high level of achievement compared to their peers of the same age, experience, or environmental conditions. The fact that the characteristics of gifted children are not fully known causes myths to be formed about them. The study seeks to answer how gifted/talented children are represented in cinema. In the study, the four films- *Little Man Tate* (1991), *Vitus* (2006), *Like Stars on the Earth* (2007), and *Gifted* (2017) - which include gifted children as main characters in their narrative, were selected by purposive sampling method. The problems and obstacles gifted children, and their families face in the films were analyzed using the qualitative content analysis method. It has been seen that gifted children in films generally have difficulties in social skills, communicating with their peers.

Keywords: Representation, Talent, Gifted, Cinema, Child.

GİRİŞ

Toplumların teknoloji, bilim ve sanat alanındaki gelişmeleri özel yeteneklere sahip üstün zekâlı bireyler sayesinde olmuştur. Üstün zekâlı, üstün yetenekli, özel yetenekli gibi çocukları tanımlamak için farklı kelimeler kullanılsa da asıl zorluk söz konusu bireylerin tanımlanmasında yaşanmaktadır. İlk başlarda IQ testleri ve zekâ kavramları üzerinde durulurken, günümüzde çalışmalar çoklu zekâ kavramı üzerinden yürütülmektedir. Oysaki söz konusu çocuklar ve gençler; matematik, fen, dil ve/veya sanat alanlarında dahi olabilmektedirler. Üstün/özel yetenek, yüksek akademik zekanın yanı sıra, yaratıcılık, liderlik, sosyal ilişkilerde başarı, görsel sanatlarda ve/veya spor alanında yetenek gibi farklı alanlarda gösterilen performans olarak görülmektedir.

Özel yetenekli çocukların özelliklerinin tam olarak bilinmemesi, onlar hakkında mitler oluşmasına neden olmaktadır. Özel yetenekli çocukların tüm akademik alanlarda başarılı olduğu, özel bir eğitime ihtiyacı olmadığı, duygusal ve sosyal sorunlar yaşamadığı ve süper yetişkinlere dönüştüğü yolundaki mitler kitle iletişim araçları tarafından da desteklenmektedir. Söz konusu mitler seyircilerin zihninde özel yeteneğe ilişkin yanlış bilinç oluşmasına da neden olabilmektedir.

Çalışmada özel yetenekli çocukların sinemada nasıl temsil edildiği sorusuna cevap aranmaktadır. Özel yetenekli çocuğun keşfedilmesi, keşfeden kişi, çocukların hangi alanda yetenekleri olduğu ve bu yetenekler karşısında çocukların ailelerinin tutumları, farklı olmanın olumlu ve olumsuz yanlarının filmlerde nasıl ele alındığı araştırılmaktadır. Araştırma için öyküsünde özel yetenekli çocuğa ana karakter olarak yer veren dört film-*Küçük Adam Tate* (1991), *Küçük Dahi* (2006), *Yerdeki Yıldızlar* (2007) ve *Deha* (2017)-, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Örnekleme dâhil edilen filmlerde, özel yetenekli çocukların yaşadığı sorunlar, davranış problemleri, karşılaştığı engeller, ailelerinin karşılaştığı sorunlar ve engeller niteliksel içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

Sinema ve Temsil

19. yüzyılın sonlarına icat edilen hareketli görüntünün (sinemanın) ortaya çıkış serüveni insanın doğayla ilgili yaşadığı serüven olan anlamlandırma çabasına dayanmaktadır. "Sinema nedir?" sorusunun farklı cevapları olabilmektedir. Öncelikle sinemanın hareketli görüntüyü kaydedip, yeniden oynatabilen bir araç veya bir icat olduğu söylenebilmektedir. İşlevleri açısından bakıldığında "bir eğlence, eğitim, propaganda ya da kitle iletişim aracıdır" denebilmektedir. Sinemanın temel özelliğinin, insanın çevresinde gördüklerini -ya da düşlediklerini- devinim halinde kaydedebilmesi ve bunu yeniden üretebilmesi olduğu düşünülmektedir. Sinemanın "gerçekçi" olma özelliği, kurmacanın gerçeklik olarak kabul edilmesine olanak tanımakta, bu noktada, sinema bir tür yanılsama aracı olarak ortaya çıkmaktadır (Abisel, 2003).

Temsil kavramının, sosyolojik, psikolojik, ideolojik ve kültürel farklı bakış açıları ile yapılabilecek pek çok tanımlama şekli bulunmaktadır. Kullanımı Antik Yunan'a kadar uzanan temsil (representation) kavramı, önceleri mimesis veya taklit kavramlarıyla anılmış ve bu iki sözcüğün asıl anlamı olarak temsil kavramı kullanılmıştır (Varol, 2016, s. 15). Erol Mutlu (1998, s. 328) ise *İletişim Sözlüğü* adlı çalışmasında temsil kavramını; "benzerlik, görüntü, kopya, model; göstergelerin anlamlarının yerine geçirilmesi süreci olarak tanımlamıştır.

Temsil, genel olarak bir şeyi simgeleme ya da bir şeyin sembolü olma gibi anlamlar içermektedir. Latince kökenli olan kavram, mevcut olmak ve aleni kılmak gibi anlamlara gelmekle birlikte "mevcut olmayan bir şeyi (örneğin insanlar mekânlar, olaylar ve soyutlamalar) farklı bir biçimde betimleme veya 'mevcut kılma'" (Chandler ve Munday, 2018, s. 398) şeklinde de tanımlanmaktadır. Temsil kavramı bir şeyin gerçekliğinden çok, onun farklı yöntemlerle (resimle, fotoğrafla, dille veya sinemayla) sunulma biçimi olarak ifade edilebilmektedir.

Sinemada neyin, nasıl temsil edildiği konusu izleyenlerin zihninde temsile ilişkin klişeler oluşturduğu için önem taşımaktadır. Sinema zaman içerisinde kendi temsillerine ilişkin kültürel kodları oluşturmuştur. Sinemada temsil konusunda, dil ve sembollerle temsilin klişeler ve stereotipler oluşturma yolları üzerinde durulmaktadır. Nitekim, Stuart Hall (2017, s. 7)'un da belirttiği gibi dil, belirli bir kültürde var olan düşüncelerin, duyguların temsil edilmesini sağlayan araç olarak görülmektedir. Bu yüzden sinema yoluyla anlamın üretilmesinde dilin başlı başına öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Gordon Marshall (1999, s. 725)'ın *Sosyoloji Sözlüğü*nde temsil kavramı, İngilizce representation kelimesinden yola çıkarak “imge ve metinlerin, temsil ettikleri orijinal kaynakları doğrudan yansıtılmalarından ziyade, onları yeniden kurmalarını anlatan bir terim” olarak görülmektedir. Anlamın temsille yeniden inşa edilmesi düşüncesi temel alındığında, sinemadaki temsillerin, insanların ötekilere ilişkin düşüncelerini etkileyecek şekilde oluşturulduğu görülebilmektedir. Bu yüzden sinemada karşılaşılan klişeleştirilmiş kimliklerin temsiller olduğu söylenebilmektedir. Sinemada farklı bireylerin temsil şekli, izleyenlerin, hangi karakterle özdeşleşeceğine veya hangi karakteri ötekileştireceğine ilişkin zihinsel anlamlarını yönlendirmektedir. Dolayısıyla, sinemada temsiller, kişi, meslek veya azınlıklara yönelik olumsuz algılar oluşturmak ya da tersine var olan olumsuz klişeleri yıkmak amacıyla kullanılabilir. Böylelikle, temsili oluşturanlar kendi görüşlerini ve ideolojilerini izleyicilere aktarmaktadır.

Sinemada temsil hem söylemler hem de semboller ve göstergeler yoluyla gerçekleşmektedir. Bir sinema filminin neyi, nasıl betimlediği, yönetmenin ideolojisine ve bilinçdışı süreçlerine göre değişmektedir. Sinemadaki temsilleri incelemek, filmde araştırılan konunun nasıl temsil edildiği, söz konusunu temsillerin hangi değer yargılarına dayandığı gibi sorulara yanıt aramaktadır. Hall (2017, s. 333), filmlerdeki ırkçılık ile ilgili temsilleri incelerken, “klişeleştirme” kavramı üzerinde durmaktadır. Klişeleştirme farkı indirgeyen, karikatürize eden, normalleştiren anlamlandırma pratikleri olarak tanımlanmaktadır. Sinema da temsilleri klişelere, stereotiplere indirgemektedir.

Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri

Özel yetenekli çocuklar, yaşıtı olan diğer çocuklarla karşılaştırıldığında zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi... gibi çeşitli yönlerden üstün özelliklere sahip olan çocuklar, olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2022). Üstün yetenekliliğin sadece üstün zekâ ile sınırlı olmamasından dolayı, günümüzde üstün zekâ kavramı yerine özel yetenekli kavramının kullanımı tercih edilmektedir. Literatürde genellikle özel yeteneğe sahip olan çocukların yaşamın ilk yıllarından itibaren normal gelişim gösteren yaşıtı çocuklara göre gelişim aşamalarına daha hızlı ulaştıkları vurgulanmaktadır (Harrison, 2004).

Literatürde yer alan üstün yetenekli çocuklara ilişkin özellikler A. Faruk Levent (2020, s. 20-28) tarafından *Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak* adlı kitabında, zihinsel, duygusal-sosyal ve kişilik özellikleri olmak üzere üç temel başlık altında toplanmıştır. Ayrıca Ahmet Bildiren (2018, s. 46-50) *Üstün Yetenekli Çocuklar* isimli kitabında ailelerin çocuklarının üstün yetenekli olduğunu nasıl anlayabileceği ile ilgili özellikleri sıralamıştır.

Zihinsel Özellikler

- Kolay, çabuk ve hızlı öğrenme
- Hızlı düşünme
- Mükemmel bir hafızaya ve bellek gücü
- Geniş ilgi alanları
- Sebep-sonuç ilişkilerini görebilme
- Geniş kelime dağarcığı ve kendini kolay ifade edebilme
- Hızlı dil gelişimleri ve yüksek sözel yetenekleri
- Orijinal fikir ve çözümler üretebilme
- Soyut düşünme gücü, kavramsallaştırma ve sentezleme yeteneği
- Gelişmiş hayal gücü ve yaratıcılık
- Problemlere birden fazla çözüm üretme ve muhakeme yeteneği
- Dikkati yoğunlaştırma gücü ve uzun konsantrasyon süresi
- Yaşıtlarından daha erken okumayı öğrenme
- Keskin gözlem gücü
- Sayısal becerilerinde yükseklik, değer ve sayı sistemlerinden hoşlanma
- Kuvvetli bir algılama yeteneği
- Yapboz oyunlarından ve zekâ oyunlarından hoşlanma
- Analitik düşünme becerisi

Duygusal ve Sosyal Özellikleri

- Güçlü duygu ve hisler
- Duygusal açıdan hassas
- Yaşının üstünde olgunluk
- Gelişmiş adalet duyguları
- Gelişmiş mizah yetenekleri
- Güçlü moral (etik) değerler
- Kendilerinden büyüklerle zaman geçirmeyi sevme
- Gelişmiş empati yeteneği

Kişilik Özellikleri

- Mükemmeliyetçilik
- Entelektüel meraklılık
- Kitaplara ilgi
- Merhamet ve sağduyu
- Liderlik
- Eleştirel düşünebilme
- Öğrenmekten zevk alma
- Kendine güvenme
- Hırs ve rekabeti sevme
- Yüksek kişisel farkındalık
- Risk alabilme
- Dostanelik ve açık yüreklilik
- Özeleştiri ve özdenetim
- Dünya sorunlarına ilgi
- Aynı anda birkaç işi yapabilme yeteneği

Elbette her çocukta belirtilen bütün özelliklerin görülmesi beklenmektedir, özel yetenekli çocuklar birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Özel yetenekliliğin tam bir tanımı yapılamamakla birlikte genellenebilecek özellikler yukarıda sıralanmıştır.

Özel yetenekli çocukların zihinsel gelişimleri sosyal-duygusal gelişimlerinden daha ileri düzeyde gerçekleştiği için; sosyal izolasyon, mükemmeliyetçilik, stres, depresyon, intihar gibi sosyal-duygusal sorunlar yaşamaktadırlar (Akarsu ve Mutlu, 2017).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ

Sinema temsillerini gerçek hayattan seçtiği için, özel yetenekli çocukları konu alan filmler çekilmekte ve vizyona girmektedir. Çalışmada ana karakteri üstün yetenekli çocuk olan filmler arasından *Küçük Adam Tate* (1991), *Küçük Dahi* (2006), *Yerdeki Yıldızlar* (2007) ve *Deha* (2017) filmleri amaçlı örnekleme yöntemiyle incelemek üzere seçilmiştir.

Çalışmada, üstün yetenekli çocukların özellikleri “içerik analizi” yöntemi ile yukarıda belirtilen filmler üzerinden çözümlenmiştir. İçerik analizi, örnekleme alınan bir metinde herhangi bir ögenin miktarını ölçmeye dayanan araştırma tekniği (Berger, 2000, s.173) olarak tanımlanmaktadır. “İçerik çözümlenmesi; sosyal gerçeğin yazılı/açık içeriklerinin özelliklerinden içeriğin yazılı/açık olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem” (Gökçe, 1994, s. 24) olarak görülmektedir. İçerik çözümlenmesi yöntemi ile elde edilen verilere istatistik işlemler yapılabilmekte ve belirli bir görüş, özellik, değişken ya da kavram hakkında çıkarımlarda bulunulabilmektedir.

İçerik analizi yöntemi ile elde edilen dokümanlar sayısal verilere dönüştürülebilmektedir. Elde edilen sayısal veriler aracılığıyla nesnel ve sistematik biçimde yorumlar yapılabilmektedir. Buna, göre içerik analizi yönteminin yansız, nesnel, sistematik sonuçlar ortaya çıkaran bir yöntem olduğu söylenebilmektedir. İçerik analizi yöntemi kullanırken, çözümlenme yapılacak metinlerin depolanması, kategorilerin oluşturulması, verilerin kodlanması, verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması olmak

üzere dört aşamada gerçekleşmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışmada da örnekleme dahil filmler elde edilerek izlenmiş, üzerinde durulması gereken temalar ve kategoriler saptanmış, içerik analizi yönergesi oluşturulmuş, kodlamalar yapıldıktan sonra elde edilen veriler tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Filmlerin Künyesi ve Özeti

Küçük Adam Tate (Little Man Tate)

Yönetmen: Jodie Foster

Senarist: Scott Frank

Oyuncular: Jodie Foster, Dianne Wiest, Harry Connick Jr., Debi Mazar, David Hyde Pierce, Alex Lee, Adam Hann-Byrd

Süre: 99 dakika

Yapımı: ABD-1991

Karakterler: Fred Tate (Adam Hann-Byrd ve Alex Lee-özel yetenekli çocuk), Dede Tate (Jodie Foster-anne), Jane Grierson (Dianne Wiest-Psikolog)

Ana karakter: Fred Tate (özel yetenekli çocuk)

Filmin Özeti: Genç bir kadın olan Dede (Jodie Foster), oğlu Fred (Adam Hann-Byrd)'i tek başına büyütme çabasında olan bir annedir. Dede, oğlunun aslında bir dahi olduğunu keşfeder. Oğlunun gelişimini sağlayacak eğitim imkânlarına sahip olmasını isteyen anne, çelişkiler içindeyken, özel bir enstitü sahibi olan Psikolog Jane ile tanışır. Dede, Fred'in yaz tatilini özel çocukların bulunduğu Jane'nin çiftliğinde geçirmesine izin verir. Ancak, Fred'in mutsuz olduğunu görünce bu kararından vazgeçer. Jane, bir yandan da Fred'i kötü niyetli insanlardan korumak için çabalamaktadır.

Küçük Dahi (Vitus)

Yönetmen: Fredi M. Murer

Senarist: Fredi M. Murer, Peter Luisi, Lukas B. Suter

Oyuncular: Bruno Ganz, Julika Jenkins, Fabrizio Borsani, Teo Gheorghiu, Urs Jucker

Süre: 123 dakika

Yapımı: İsviçre-2006

Karakterler: Vitus von Holzen (Teo Gheorghiu ve Fabrizio Borsani -üstün yetenekli çocuk), Büyükbaba (Bruno Ganz), Helen von Holzen (Julika Jenkins-anne), Leo von Holzen (Urs Jucker-baba)

Ana karakter: Vitus von Holzen (özel yetenekli çocuk)

Filmin Özeti: Beş yaşında mükemmel piyano çalan ve ansiklopedi okumaya bayılan Vitus'un ailesi onun piyanist olmasını ister. Fakat, Vitus, marangoz olan büyükbabasıyla atölyesinde vakit geçirmeyi tercih eder. Normal bir çocuk olmayı ve uçmayı düşler. Bir gün geçirdiği bir kaza sonucunda, hayatının akışını eline alan Vitus herkesi şaşırtır.

Yerdeki Yıldızlar-Her Çocuk Özeldir (Taare Zameen Par)

Yönetmen: Aamir Khan

Senarist: Amole Gupte

Oyuncular: Darsheel Safary, Aamir Khan, Tanay Chheda, Tisca Chopra, Vipin Sharma

Süre: 165 dakika

Yapımı: Hindistan-2007

Karakterler: Ishaan Awasthi (Darsheel Safary-özel yetenekli çocuk), Ram Shankar Nikumbh (Aamir Khan-resim öğretmeni), Maya Awasthi (Tisca Chopra-annesi)

Ana karakter: Ishaan Awasthi (özel yetenekli çocuk)

Filmin Özeti: Disleksi problemi yaşayan Ishaan, ailesi ve öğretmenleri tarafından tembel ve zeki olmayan, beceriksiz bir çocuk olarak algılanır. Ishaan'ın hayal dünyası güçlü ama dersleri kötüdür. Ishaan, yaptığı yaramazlıklara son vermek ve akıllanmasını sağlamak için ailesi tarafından yatılı okula gönderilir. Orada giderek içine kapanan Ishaan'ın okula geçici olarak gelen resim öğretmeni sayesinde hayatında büyük değişim olur ve resim konusundaki başarısı keşfedilir.

Deha (Gifted)

Yönetmen: Marc Web

Senarist: Tom Flynn

Oyuncular: Chris Evans, Mckenna Grace, Lindsay Duncan, Jenny Slate

Süre: 101 dakika

Yapımı: ABD-2017

Karakterler: Mary Adler (Mckenna Grace-üstün zekalı çocuk), Frank Adler (Chris Evans-dayı), Evelyn Adler (Lindsay Duncan-anneanne)

Ana Karakter: Mary Adler (özel yetenekli çocuk)

Filmin Özeti: Mary (Mckenna Grace) yedi yaşında ve yaşlılarından farklı, özel yeteneklere sahip bir kız çocuğudur. Hayatı başarısızlıklarla dolu dayısı Frank (Chris Evans)ile yaşamaktadır. Mary'nin annesi de bir özel yetenekli çocuktur ve aile baskısı nedeniyle Mary altı aylıkken intihar etmiştir. Mary'nin okula başlamasıyla, öğretmeni tarafından özel yetenekli çocuk olduğu keşfedilir. Bunun üzerine, onu kendi katı eğitim anlayışına göre yetiştirmek isteyen anneanesi Evelyn ortaya çıkarak Mary'nin velayetini almak ister. Mary'nin mutlu ve normal bir çocuk olmasını bir isteyen Frank arasında Mary'nin devlet okuluna gitmesi konusunda ısrarcıdır.

ARAŞTIRMANIN VERİ VE BULGULARI

Araştırmanın ana sorusunu özel yetenekli çocukların sinemada nasıl temsil edildiği oluşturmaktadır. Dolayısıyla öncelikle ana karakterin sosyo-demografik özelliklerine bakılmıştır.

Tablo 1. Ana karakterin cinsiyeti nedir?

Ana Karakter	Cinsiyeti
Fred Tate	Erkek
Vitus von Holzen	Erkek
Ishaan Awasthi	Erkek
Mary Adler	Kız

Filmlerde özel yetenekli çocukların daha çok erkek karakterler olarak temsil edildiği görülmektedir. Kız çocuklarının, özellikle normal gibi davranmaya çalıştıkları, arkadaşları arasında dışlanmamak ve toplum baskısı gibi nedenlerle üstün yetenekli olduklarını gizledikleri bilinmektedir.

Tablo 2. Ana karakter kaç yaşındadır?

Ana Karakter	Yaşı
Fred Tate	7 yaş
Vitus von Holzen	12 yaş
Ishaan Awasthi	8 yaş
Mary Adler	7 yaş

Filmlerde temsil edilen özel yetenekli çocukların 7-12 yaş arasında okul çocuğu denilen evrede olduğu görülmektedir. Her ne kadar aileler küçük yaşlarından itibaren farklılığı gözlemlese de özel yetenekli çocukların keşfedilmesi genellikle okula başlama ile birlikte olmaktadır. Ishaan'ın kendisinden büyük ağabeyi varken, diğer üç çocuğun kardeşi yoktur, tek çocuk olarak temsil edilmiştir.

Tablo 3. Ana karakterin ailesi hangi sosyo-ekonomik sınıfa dâhildir?

Ana Karakter	Sosyo-ekonomik düzey
Fred Tate	Alt sınıf
Vitus von Holzen	Orta sınıf
Ishaan Awasthi	Orta sınıf
Mary Adler	Alt sınıf

Filmlerde yer alan üstün yetenekli çocuk temsillerinin üst sınıftan değil, alt ve orta gelir düzeyine sahip ailelerden geldikleri görülmektedir. Küçük adam Tate ve Dahi filmlerinde daha iyi olanaklara sahip olacakları düşünülerek, annesi ve dayısı tarafından, psikoloğa ve geçici aileye verilmektedir. Çocuklar gittikleri daha iyi evlerde, özel hocalarla çalışmakta, hızlandırılmış eğitim almakta, matematik olimpiyatlarına, TV programlarına katılmakta, ancak sadece eğitime odaklanılan bu evlerde sevgi eksikliği çekmektedirler. Vitus kendi isteğiyle ailesinin sahip olduğu olanaklardan daha kötü durumda olan büyükbabasının kulübesine kaçmakta, Ishaan ise babasının zoru ile yatılı okula verilmektedir, ancak bu iki çocuk ailesinden uzaklaşınca daha mutlu olmakta ve kendi kişiliklerini bulmaktadırlar.

Tablo 4. Ana karakter ne tür bir eğitim kurumuna devam etmektedir?

Ana Karakter	Devam Ettiği Okul Türü
Fred Tate	Devlet Okulu-Üniversite
Vitus von Holzen	Konservatuvar
Ishaan Awasthi	Devlet Okulu (Yatılı Okul)
Mary Adler	Devlet Okulu

Mary ve Ishaan devlet okuluna devam ederlerken, Vitus 2 yaşında ortaya çıkan piyano yeteneği nedeniyle ailesi tarafından konservatuara gönderilerek özel eğitim almaktadır. Fred'in matematik yeteneğinin ortaya çıkmasıyla, sınıf atlaması ve üniversiteden dersler alması sağlanmıştır. Vitus hariç diğer çocukların özel yetenekleri devlet okuluna giderlerken keşfedilmiştir. Ishaan'ın disleksi tanısı alması özel yeteneğinin yanında eşlik eden iki kere farklılıktır. Karakterlerin hepsi öğrencidir ve bir eğitim kurumunda geleceklerine hazırlanmaktadırlar.

Tablo 5. Ana karakter hangi alanda özel yeteneğe sahiptir?

Ana Karakter	Yetenekli Olduğu Alan
Fred Tate	Matematik
Vitus von Holzen	Müzik (Piyano)
Ishaan Awasthi	Resim
Mary Adler	Matematik

İncelenen filmlerin ikisinde ana karakterin matematik ve sayılar alanında, diğer ikisinin ise sanat alanında (resim ve müzik) yetenekli olduğu görülmektedir. Özel yetenek sadece sayısal alanda değil, sanatın farklı alanlarında da ortaya çıkabilmektedir. Bazen Vitus da olduğu gibi müziğin yanı sıra IQ katsayısının yüksek olduğu, iyi satrançta yetenekli olması, ya da Fred'de olduğu gibi matematiğin yanı sıra, piyano çalabilmesi, şiir yazma ve resim yapmada iyi olması çoklu yeteneğin olduğunu göstermektedir. Bu nedenle özel yetenekli çocuklar günümüzde sadece IQ seviyesinin yüksekliği ile tanımlanmamaktadır.

Tablo 6. Ana karakter hangi alanda sorun yaşamaktadır?

Ana Karakter	Sorun Yaşadığı Alan
Fred Tate	Sosyal beceriler, mide problemleri

Vitus von Holzen	Sosyal beceriler, ailesinin beklentileri
Ishaan Awasthi	Akademik beceriler (harfleri tanıma)
Mary Adler	Sosyal beceriler

İncelenen filmlerde üstün yetenekli çocukların daha çok sosyal yeteneklerde, özellikle de yaşlıları ile uyum sağlamakta zorlandıkları gösterilmektedir. Vitus kalabalık bir toplantıda köşede oturmakta, piyano çaldıktan sonra tekrar köşesine geçmekte insanların arasına karışmamakta, ayrıca ailesinin beklentilerini karşılamakta zorlanmaktadır. Ishaan sınıf arkadaşları tarafından alaya alınmakta, dışlanmakta, ayrıca sayıları ve harfleri okumakta zorlanmaktadır. Fred mide ağrıları çekmektedir, annesi bu durumu aşırı duygusal olmasına bağlamaktadır. Mary'nin de diğer özel yetenekli çocuklar gibi yalnız olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Ana karakterin gösterdiği davranış problemleri var mıdır?

Ana Karakter	Davranış Problemleri
Fred Tate	Annesini bir şey bilmemekle suçlamaktadır.
Vitus von Holzen	Ailesini IQ puanının düşmesi ile ilgili kandırmaktadır.
Ishaan Awasthi	Ailesine ve öğretmenlerine karşı isyankâr davranışlar göstermektedir.
Mary Adler	Özel öğretmenler ve sürekli eğitim sonucu öfke nöbetleri geçirmektedir.

Vitus, üstün yeteneklerinden dolayı sürekli yetişkin tavrı görmekten rahatsız olmaktadır. Bu durumu büyükbabasıyla arasındaki diyalogda "Ben de normal biri olmak isterdim" diye ifade etmektedir. Sonrasında beyninin hasar gördüğü ile ilgili ailesini kandırmaktadır. Ishaan, resim alanında üstün yetenekli olmasının ve eşlik eden disleksinin geç tanınması sonucu, ailesiyle sorunlar yaşamaktadır. Fred Tate, TV programlarına katıldığında ve üniversitede eğitim almaya başladığında aşırı özgüven geliştirmiş, annesini küçümsemeye başlamış, ancak gece uyamadığında ve korktuğunda sevgi ihtiyacı hissetmiştir. Mary, annesiz büyümüş dayısı ona eğlenceli bir hayat sunmaya çalışmıştır, üstün yetenekli olduğu anlaşıldıktan sonra, anneannesi ortaya çıkarak ona özel eğitim vermek için çaba harcamış, daha önce kendi kızı, Mary'nin annesine yaptığı gibi proje çocuk olarak eğitmeye çalışmıştır. Mary'nin annesi bir matematik dâhisidir ve önemli bir problemi çözdüğü ancak baskılara dayanamayarak intihar ettiği anlaşılmıştır. Bu durum anlaşıldıktan sonra Mary'nin hem üniversitede eğitim alması hem de yaşlıları ile birlikte olabileceği bir program ayarlanmıştır. Böylelikle Mary üzerindeki baskıyı azaltabilmiştir.

Tablo 8. Ana karakterin özel yeteneği kim tarafından keşfedilmiştir?

Ana Karakter	Özel Yeteneği Keşfeden
Fred Tate	Anne
Vitus von Holzen	Aile
Ishaan Awasthi	Resim Öğretmeni
Mary Adler	Sınıf Öğretmeni

Fred'in annesi, bir restoranda yemek yedikleri sırada tabağın altındaki yazıyı okuması ile özel yeteneğini keşfetmektedir. Vitus'un ailesi doğum gününde hediye olarak bir piyano almakta ve çocuğun daha önce biliyormuş gibi çalması ile özel yeteneği keşfedilmektedir. Resim öğretmeni, Ishaan'ın okuldaki içine kapanıklığı hakkında ailesi ile görüşmek için evlerine gittiğinde, Ishaan'ın daha önce yaptığı resimleri görerek özel yetenekli olduğunu keşfetmektedir. Mary'nin sınıf öğretmenin sorduğu zor matematik hesaplamalarını zihinden yapması ve öğretmenin ancak hesap makinesi ile sağlamasını yapabilmesi ile çocuğun matematik ve sayılar alanında dahi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9. Ana karakter özel yeteneği tarafından keşfedildiğinde kaç yaşındadır?

Ana Karakter	Özel Yeteneği Keşfedildiğinde Kaç Yaşında
Fred Tate	4 yaşında
Vitus von Holzen	2 yaşında
Ishaan Awasthi	7 yaşında
Mary Adler	7 yaşında

Mary ve Ishaan'ın özel yeteneği öğretmenleri tarafından keşfedildiği için, okul yaşı olan 7 yaşın beklenmesi gerekmektedir. Vitus ve Fred'in özel yetenekleri aileleri tarafından keşfedildiğinden, daha erken yaşlarda özel yetenekli çocuk olduklarının farkına varılmıştır. Vitus ve Fred'in annelerinin tepkisinin, çoğu özel yetenekli çocuğa sahip olduğunu öğrenen ailelerde olduğu gibi, öncelikle bir şaşırma (şok) aşamasında olduğu görülmektedir. Özel eğitim gereksinimli olan bir çocuğa sahip olduğunu öğrenen aileler şok, inkâr, suçlama, kabul gibi aşamalardan geçmektedirler (Diken, 2015). Ailelerin çocuklarının özel yetenekli olduğunu öğrendikten sonra yaşadıkları gurur yanında, gerekli eğitimi verememekle ilgili endişelendikleri görülmektedir. Bu durumun istisnasının Mary'nin dayısı Frank olduğu görülmekte, Frank Mary'nin yaşlıları ile normal bir eğitim alması için ısrar etmektedir. Filmin ilerleyen bölümünde Mary'nin annesinin başına gelenlerin açıklanması ile birlikte, Frank'ın de üstün yetenekli bir çocuk olabileceği ve annesinin baskısından kaçmak için bunu sakladığı izleyiciye düşündürülmektedir.

Tablo 10. Ana karakteri ailesinin özel yeteneği nedeniyle karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Ana Karakter	Ailelerin Karşılaştığı Sorunlar
Fred Tate	Fred tarafından küçümsenmek, onu daha iyi eğitim alması için özel çocukların bulunduğu Jane'in çiftliğinde bırakmak
Vitus von Holzen	Ailenin baskısından bunalan Vitus'un onları aldatması
Ishaan Awasthi	Standart eğitim sistemi içinde Ishaan'ın sorunlarının anlaşılabilmesi
Mary Adler	Daha iyi eğitim alması için dayısı Mary'i bırakmak zorunda kalmıştır.

Bütün öğrencilere standart bir eğitim vermeye çalışan örgün eğitim sistemi içinde, özel yetenekli çocuğun keşfedilmesi geç bir zamana kalabilmektedir (Ishaan da olduğu gibi). Öğretmenler sınıflarında özel yetenekli çocukları istememekte, farklılığı cezalandırılmakta, özel yeteneği olduğuna inanmakta zorlanmaktadır. Özel yetenekli çocuklar daha iyi eğitim alması için, özel okullara yönlendirilmektedir. Frank ve Dede'nin durumunda olduğu gibi, bazen ailelerin ekonomik durumları söz konusu özel eğitimi aldirmek için yeterli olamamaktadır. Aileler çocuklarının özel yetenekli olduğunu öğrendikten sonra daha iyi eğitim alması için çaba harcarken çocuklarını bunaltabilmektedirler (Fred, Vitus ve Mary de olduğu gibi). Aileler çocukları ile iletişim kurmakta ve sorularına cevap vermekte zorlanabilmektedirler (Maya ve Dede de olduğu gibi).

Tablo 11. Ana karakterin özel yeteneği nedeniyle karşılaştığı sorunlar ve engeller nelerdir?

Ana Karakter	Karşılaştığı Sorunlar ve Engeller
Fred Tate	Kendisine yetişkin gibi davranılması, annesinden olgun olması
Vitus von Holzen	Ailesinin yüksek beklentileri
Ishaan Awasthi	Eşlik eden durumun geç tanınması
Mary Adler	Akran reddi ve eğitim sistemi

Ana karakterlerin hepsinin yaşlıları ile iletişim problemleri olduğu görülmektedir. Mary ve Fred'in kendilerinden büyük arkadaşları olduğu, Vitus'un büyükbabası ile iyi anlaşığı, Ishaan'ın ise ağabeyi ile iletişimi filmlerde işlenen konular arasında yer almaktadır. Özel yetenekli çocuklar, yaşlılarından ileri zekâ gelişimi nedeniyle yaşlıları ile anlaşmakta zorlanmaktadır. Özel yetenekli oldukları ortaya çıktıktan sonra, Fred, Vitus ve Mary kendileri için hazırlanan yoğun eğitim

programından ve ailelerinin yüksek beklentilerinden bunalmaktadırlar. Ishaan ise eşlik eden disleksinin geç tanınması nedeniyle, özel yeteneği ortaya çıktıktan sonra mutlu olmakta ve kendisiyle gurur duymaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada özel yetenekli çocuğun ana karakter olduğu dört film seçilmiş ve filmler özel yeteneğin keşfedilme süreci, karşılaşılan sorunlar, engeller, problemler açısından içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Üstün zekalı, üstün yetenekli kavramlarından sonra, günümüzde özel yetenekli tabirinin kullanılması daha uygun görülmektedir. Özel yetenekli çocuklar, yaşlarına göre farklılık gösteren, yaratıcı, hayatı farklı algılayan, meraklı, çabuk öğrenen, sorunlar karşısında farklı çözümler üretebilen çocuklar olarak tanımlanmaktadır.

İncelenen filmlerinin tümünün dramatik anlatıya sahip olduğu, filmlerin türlerinin melodram olduğu görülmektedir. Bu durum özel yetenekli çocuğa sahip olmanın beraberinde getirdiği sorunlar ve sorumluluklarla açıklanabilmektedir. Filmlerde ana karakter olan özel yetenekli çocukların genellikle erkek, 7-12 yaş arasında ve tek çocuk olarak temsil edildiği gözlenmiştir. Söz konusu çocuklar, devlet okullarına giden ve alt veya orta gelir düzeyine sahip ailelerden gelen çocuklar şeklinde temsil edilmektedir.

İncelenen filmlerdeki özel yetenekli çocukların çoğunluğunun sosyal becerilerde sorun yaşadığı ve akranları ile iletişim kurmakta zorlandığı tespit edilmiştir. (Örneğin, Vitus anaokulunda etkinliklere katılmayarak, bir köşede oturup ansiklopedi okumaktadır). Özel yetenekli çocukların hayatı anlamlandırmaları yaşlarından farklı olduğu için, bu çocuklarda duygusallık, depresif olma, duygularını uçlarda yaşama... gibi sosyal-duygusal özellikler görülebilmektedir. Bu durum sosyal ilişkiler kurmalarını zorlaştırmaktadır (Ishaan'ın ilk sahnelerde arkadaşları ile kavga ettiği, sınıftan atıldığı zaman diğer çocukların onunla dalga geçtiği görülmektedir).

Örnekleme dâhil edilen filmlerdeki özel yetenekli çocukların çoğunlukla akranları tarafından reddedilmek ve ailelerin yüksek beklentileri sorunları ile karşılaştığı tespit edilmiştir. Filmlerde temsil edilen özel çocukların zihinsel yetenekleri, yaşadıkları deneyimler ve duygular akranlarından farklı olduğu için, akranları tarafından reddedilmekte ve anlaşılmadığı için özel yetenekli çocuk yalnızlaşmaktadır (örneğin Fred'in doğum gününe hiçbir arkadaşı gelmemektedir). Yaşlarından daha olgun oldukları için kendilerinden yaşça daha büyük kişilerle iletişim kurmaktadır. Bu durum sosyal problemler yaratmaktadır (örneğin, Vitus kendinden yaşça büyük kıza evlenme teklif etmektedir). İncelenen filmlerde özel yetenekli çocuklarda, yalnızlık, kabul görmeme, yetişkinlerle arkadaşlık, özgüvenli, sosyal kurallara karşı gelme gibi duygusal ve sosyal özelliklerinin genel olarak doğru yansıtıldığı söylenebilmektedir.

Özel yetenekli çocukların çevrelerindeki olaylara karşı aşırı duyarlı ve hassas oldukları görülmektedir. Vitus, ailesinin yaşadığı maddi sıkıntıları fark ettiğinde, büyükbabasının adı ile borsaya girmekte, kazandığı para ile babasının çalıştığı şirketi satın almaktadır. Bu durum Büyükbabasının ölmesiyle ortaya çıkmıştır. Fred'in ise, dünyanın geleceği ile ilgili fazla düşündüğünü, "toprak ana eriyor" yazısı karşısında hüznlendiğini, midesinde ülser olduğu ve alerjileri olduğu görülmektedir.

Ayrıca, özel yetenekli çocuktan ebeveynlerin ve öğretmenlerin beklentileri, çocuğun yeteneği ve aldığı eğitim arasındaki uyumsuzluk, akran ilişkilerinde yaşanan güçlükler, sosyal çevre tarafından anlaşılma zorluk, mükemmeliyetçilik gibi nedenlerden dolayı özel yetenekli çocuklarda davranışsal ve duygusal problemlerin ortaya çıkabileceği görülmektedir (Pektaş ve diğerleri, 2020, s. 223). Ailelerin, yaşının üstünde performans gösterse ve yetişkin gibi davranışlar da onların hala çocuk olduğunu unutmaması gerektiği düşünülmektedir.

Filmlerdeki aileler genellikle maddi olanaksızlıklar sebebiyle çocuklarının alması gereken özel eğitimi onlara sağlayamamaktadır. Çözümlenen filmlerde özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin karşılaştığı problemlerin başında, maddi sıkıntıların olduğunun gösterilmesi nedeniyle, çocuğa gereken eğitimin nasıl ve nerede verileceği sorusu gelmektedir. Devletin eğitim politikalarında toplumsal kalkınma için önem taşıyan özel yetenekli çocukların eğitimine önem vermesi gerekmektedir.

Ana karakterlerin özel yetenekli olduğu çözümlenen filmlerde, literatüre uygun olarak, aileleri ve öğretmenleri tarafından keşfedilmektedir. Özellikle öğretmenlerin özel yetenekli öğrenciler ile ilgili eğitim alması, eğitim fakültelerine söz konusu alanlarda dersler eklenmesi gerekmektedir. Özel yetenekli çocukların genellikle aileleri veya öğretmenleri tarafından fark edilmeleri çok kolay olamamaktadır. İshaan'da olduğu gibi iki kere özel durumunun tanınması zaman alabilmektedir. Filmlerdeki karakterlerin iki ile yedi yaş arasında özel yetenekli oldukları keşfedilmektedir.

Her ne kadar dört filmde oluşan bir örneklem incelense de filmlerde özel yetenekli çocuğun gerçeğe yakın temsil edildiği, özel yetenekli çocukların sorunları ile ilgili farkındalık oluşturulduğu söylenebilmektedir. Türk sinemasında özel yetenekli çocukları ana karakter olarak bir film bulunmadığı görülmektedir. Türkiye'de de özel yetenekli çocukları konu alan filmlerin yapılması önerilebilmektedir. Böylelikle, özel yetenekli çocuk temsiliyeti arttıracak için, toplum tarafından kabul edilmelerinin de kolaylaşacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abisel N. (2003). *Sessiz sinema*. İstanbul: Om Yayınevi.

Akarsu, Ö. & Mutlu, B. (2017). Üstün yetenekli çocukları anlamak: Çocukların sosyal ve duygusal sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 112-116. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/duzcesbed/issue/31475/340521>

Berger, A. A. (2000). *Media and communication research methods*. Sage Publications.

Bildiren, A. (2018). *Üstün yetenekli çocuklar*. Pegem Akademi Yayınları.

Chandler, D. ve Munday, R. (2018), *Medya ve iletişim sözlüğü*. Çev. Babacan Taşdemir, İletişim Yayınları.

Diken, H. İ. (2015). *Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim*. (11.Baskı). Pegem Akademi Yayınları.

Gökçe, O. (1994). *İçerik çözümlemesi*. Eskişehir: Turkuaz Yayıncılık.

Hall, S. (2017). *Temsil: Kültürel temsiller ve anlamlandırma uygulamaları*. (İ. Dündar, Çev.). Pinhan Yayınları.

Harrison, C. (2004). Giftedness in early childhood: The search for complexity and connection. *Roepers Review*, 26 (2), 78-84.

Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları*. Çocuk Vakfı.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Osman Akınhay, (D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_06/13131619_BYLYM_VE_SANAT_MERKEZLERI_YONERGESI.pdf, erişim tarihi 27.11.2022.

Mutlu, E. (1998). *İletişim sözlüğü*. Bilim Sanat/Ark Yayınları.

Pektaş, D., Çetin, A., Işık, E., Kırman, A. & Metin, N. (2020). Üstün yetenekli çocukların konu edildiği filmlerin gelişimsel ve eğitsel açıdan incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 7 (2), 206-228. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/husbfd/issue/54381/531398>

Varol, S. F. (2016). *Temsil, ideoloji, Kimlik*. Varlık Yayınları.

Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.